

จริยธรรมในการวิจัยทางสังคมศาสตร์

ชาย โปธิสิตา, Ph.D.

การอบรมเรื่องจริยธรรมในการวิจัยทางสังคมศาสตร์

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

วันที่ 6 พฤศจิกายน 2558

เรื่องของคำ -- Concept

- จริยธรรม — น. ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ, ศีลธรรม, กฎศีลธรรม
- จรรยาบรรณ — น. ประมวลความประพฤติที่ผู้ประกอบอาชีพการงานแต่ละอย่างกำหนดขึ้น เพื่อรักษาและส่งเสริมเกียรติคุณ ชื่อเสียงของสมาชิกและมาตรฐานของวิชาชีพ อาจเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ก็ได้

(พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542)

- ในกรณีต่างๆ ไป 2 คำนี้มีความหมายคล้ายกัน นักวิชาการหลายท่านใช้ควบกัน แต่คำ “จริยธรรม” ดูเหมือนจะใช้แพร่หลายกว่า

จุดยืนทางปรัชญาของนักวิจัย กับประเด็นด้านจริยธรรมการวิจัย

- จุดยืนที่เน้นความถูกต้องดีงามของวิธีการ มากกว่าผลที่ได้จากการใช้วิธีการนั้น (ถ้าวิธีที่คุณใช้ดี และใช้อย่างเหมาะสม โดยไม่ล้าเส้นทางจริยธรรม เรื่องข้อมูลเป็นเรื่องรอง)
- จุดยืนที่เน้นผลที่เกิดจากการกระทำมากกว่าวิธีการที่ใช้ (วิธีไหน กระบวนการอย่างไร ก็ได้ ขอให้ได้ผลดีที่สุด -- แมวสีอะไร ไม่สำคัญ ขอให้มันจับหนูได้ก็พอ)
- จุดยืนที่เน้นคุณธรรมและความสามารถของผู้ทำ (ข้อมูลที่ดี จะต้องได้มาจากวิธีและกระบวนการที่ไม่ล้าเส้นทางจริยธรรม จรรยาบรรณและฝีมือของนักวิจัยจึงสำคัญยิ่ง)

หลักทางจริยธรรมในการทำวิจัย

- หลักผลด้านประโยชน์
 - มุ่งให้บรรลุถึงประโยชน์สูงสุดอันพึงได้จากการวิจัย โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายใดๆ
 - ประโยชน์ของคนจำนวนมาก ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของใครคนใดคนหนึ่ง
- หลักการเรื่องความเคารพ
 - เคารพผู้ให้ข้อมูล
 - ศีลธรรม วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา ปรัชญา ความคิดทางการเมือง และสิทธิของบุคคลและชุมชน
 - ไม่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลตกอยู่ในความเสียหายใดๆ หรือได้รับความไม่สะดวกเกินจำเป็น
- หลักการเรื่องความเสมอภาคและความยุติธรรม
 - ไม่เลือกปฏิบัติเพราะอคติในบุคคล เพศ วัย ฯลฯ

ประเด็นทางจริยธรรมอาจเกิดขึ้นในขั้นตอนใดบ้าง ของกระบวนการวิจัย?

- ขั้นตอนการออกแบบ (สิ่งที่นักวิจัยอยากรู้/ กลุ่มตัวอย่าง)
- ขั้นตอนเก็บข้อมูล (สิ่งที่นักวิจัยทำกับผู้ถูกวิจัย)
- ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล (สิ่งที่นักวิจัยทำกับข้อมูลที่ได้จากผู้ถูกวิจัย)
- ขั้นตอนเผยแพร่ข้อมูล (สิ่งที่นักวิจัยเปิดเผยต่อผู้อื่น ซึ่งอาจมีผลย้อนกลับต่อผู้ถูกวิจัย)
- ตัวนักวิจัย (อคติต่างๆ ของนักวิจัย)

มาตรฐานจรรยาบรรณนักวิจัย

- พึงทำการวิจัยโดยเคร่งครัดในหลักแห่งระเบียบวิธี
- พึงทำการวิจัยเพื่อมุ่งความก้าวหน้าทางวิชาการ โดยไม่มีวัตถุประสงค์ส่วนตัวแอบแฝง
- ซื่อสัตย์ต่อข้อมูล ไม่บิดเบือนข้อมูล
- เคารพผู้ให้ข้อมูล
- ไม่คัดลอกผลงานของคนอื่น
- ฯลฯ

เบญจศีลของนักวิจัย

- ไม่บังคับ กดดัน -- ผู้ให้ข้อมูลต้องเต็มใจ (voluntary) และได้รับข้อมูลอย่างเพื่อตัดสินใจเพียงพอ (informed consent)
- มุ่งประโยชน์และลดผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล (maximize benefit, minimize harm)
- รักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลอย่างดี (confidentiality)
- ให้เกียรติ และความเคารพ และไม่ใช้อคติกับผู้ให้ข้อมูล
- ทำวิจัยโดยยึดความถูกต้องตามหลักวิชา (scientifically sounds)
การวิจัยที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาคือการวิจัยที่หย่อนทางจริยธรรม

For your reading

- Cambell, O., Cleland, J, Collumbien, M. and Southwick, K. 1999. *Social science methods on reproductive health research*. Geneva: World Health Organization. (Chapter 6: Ethical Issues)
- ชาย โปธิสิตา. 2556. *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 6)*. กรุงเทพฯ: บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด มหาชน.